

Prin urmare, constatăm, încă de pe acum, că foarte rare sînt cazurile cînd o formulă mediană tradițională se menține intactă; schimbările care au loc afectează cele mai diverse laturi: sau se distruge rima, sau are loc un fenomen de demetaforizare, sau, cum am văzut în exemplul citat mai sus, dispare cuplul tradițional, formula, prin extensiune, fiind folosită pentru a marca un alt element, bineînțeles similar cu cel tradițional.

În culegerile vechi am întîlnit o formulă în versuri care marca creșterea miraculoasă a copilului („Iar băiatul creștea mări creștea, într-o zi ca-n două și-n două ca-n nouă”) ¹. Formula este reluată aproape identic de către un povestitor contemporan: „Apăi băietu-ăcela năzdrăvan, cînd iera de-o dî, era ca de două, cînd iera de două, iera ca de nouă” (II, 183).

Formulele în proză care subliniază repeziciunea cu care cresc copiii sînt destul de frecvente la povestitorii contemporani. Se poate vorbi chiar de o superioritate numerică față de variantele tradiționale. Am constatat și aici tendința unor povestitori de a descrie creșterea miraculoasă, adăugînd unele detalii, făcînd unele precizări:

„Crește: cit creșt' e altu într-un an, iel crește într-o zi. Cîn o foz d'i itat' e di ob zili, iel o foz d'i opt an'i” (II, 48); „Apăi ăe crește băiatu ăsta? Cum ar crește al nostru-ntr-un an, ăla creștea-ntr-o lună; cînd ar crește-al nostru-n zece ani, ăla creștea-ntr-un an” (II, 187).

În formulele tradiționale se foloseau diferite opoziții: o zi-două, două-nouă, o zi-o săptămînă, o săptămînă-un an etc. Motivul respectiv oferă, în această direcție, posibilități nelimitate; așa se și explică apariția în basmele contemporane a unor formule în care identificăm noi opoziții.

2. *Formule care definesc diferite acțiuni ale personajelor basmului.* Formulele tradiționale aparținînd acestei subgrupe continuă să fie prezente și în basmele contemporane, cu unele modificări pe care le vom analiza acum. Cele două formule care marcau drumul lung parcurs de erou și lupta cu zmeul se mențin, dar cu o frecvență foarte redusă. De pildă, formula „zi de vară, pînă-n seară” marca atît durata luptei cît și lungimea drumului pe care voinicul îl străbate. În basmele noi, formula respectivă se referă, în primul rînd, la lupta cu zmeul: „S-a loa la luptă și cu ala. Zî dă vară, pînă-n sară, pînă s-a năcăjit Teiu-Legănat” (II, 250; cf. 243).

Pentru a marca drumul greu, îndelungat, străbătut de erou, povestitorii folosesc o formulă care atinge o frecvență deosebită chiar în cadrul aceluiași basm („pin codri, pin zăhăstriei, pin pustietă”) :

„Sî iel atuncea a rupt-o di fugă *pin codri, pin zăhăstriei, pin pustietă*. O mers timp de-on an di zili” (I, 218; cf. 218, 262, 287; cf. II, 58).

Această formulă atinge în repertoriul povestitorului Gh. Zlotar o frecvență deosebită. Am constatat prezența ei aproape în toate basmele povestitorului respectiv (cf. I, 200, 218, 262). Remarcăm, de asemenea, strădania lui Zlotar de a evita oarecum stereotipia în folosirea acestei formule, combinînd-o cu *formula de verificare a atenției*, cu *formula de suscitare a curiozității ascultătorilor* sau cu amîndouă dintr-odată. De pildă, într-un basm care du-

¹ C. Rădulescu-Codin, *Ingerul românului*, București, 1913, p. 89.